

objavljene knjige *Čija demokracija?*, još jedna knjiga iste autorice dobro je štivo čitatelju kojeg zanima ta problematika i svakako će biti zanimljiva i korisna onima koji se bave sličnim istraživanjima.

Dragutin Babić

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*

Jasna Čapo Žmegač, Valentina Gulin Zrnić, Goran Pavel Šantek (ur.)

Etnologija bliskoga: poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja

Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Naklada Jesenski i Turk, 2006, 337 str.

Notorna je činjenica da se etnologija i sociokulturna antropologija utemeljuju kao empirijske znanosti s pomoću terenskih istraživanja. Diskurs koji promišlja provedbu i pisanje same etnografije ono je što obično nazivamo interpretativnom antropologijom. Ona je izrasla iz kulturne antropologije (70-ih godina prošloga stoljeća) postupno se preusmjerivši s pokušaja konstruiranja jedne opće teorije kulture na promišljanje etnografskoga terenskog rada i pisanja. Propitivanje pojmova terena i terenskoga rada upućuje na to da oni nisu nešto samo po sebi razumljivo i prirodno nego su znanstveni konstrukti proizašli iz određenih poimanja etnologije, etnologa i etnološkoga predmeta. Na tom tragu valja analizirati zbornik *Etnologija bliskoga: poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja*. Njegov je nastanak s jedne strane potaknut nedostatkom etnološke literature u nas koja eksplicitno problematizira teren i terenski rad, a s druge terenskim istraživanjima suradnika na projektu *Etnografija suvremene svakodnevice i procesi identifikacije* (Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb) i konkretnim epistemološkim i metodološkim problemima s kojima su se

suočili tijekom svojih terenskih istraživanja i obrade odabranih tema (v. posebno priloge Jasne Čapo Žmegač, Valentine Gulin Zrnić, Ive Pleše, Sanje Puljar D'Alessio i Gorana Pavela Šanteka). Naime, konteksti njihovih istraživanja bili su bitno promijenjeni u odnosu na okvire uobičajenih terenskih istraživanja u hrvatskoj etnologiji: neka su se odvijala u gradovima (Gulin Zrnić), neka u religijskoj zajednici (Šantek), neka na više mjesta smještenih u dvije države (Puljar D'Alessio, Čapo Žmegač), neka su tematizirala nelokalizirane, deterritorijalizirane društvene prostore što nastaju putem interneta (Pleše) ili transmigracijom (Čapo Žmegač). No, u svima njima nametala se refleksija o terenu, bilo da je riječ o njegovoj teritorijalnoj omeđenosti, bilo da je riječ o praksama kroz koje su uspostavljeni odnosi s »kazivačima« ili se vlastito iskustvo podvrgavalo analizi, ili su posrijedi bile metode predstavljanja odabrane u tekstovima.

U ovome se zborniku, dakle, tematiziraju pitanja u okviru znanstvene prakse u kojoj se istražuje svakodnevica – gradska, seoska, religijska, ritualna, migrantska, internetska itd. Širenjem etnološke tematike i zadiranjem u različite osjetljive teme svakodnevice autori nastoje odgovoriti na te izazove. U skladu s tim rade na suvremenoj redefiniciji terena kao takva. Za razliku od pitanja poetike i politike reprezentacije etnografskoga pisma, okreću se propitivanju poetike i politike istraživanja etnografskoga terena. Pritom se proširuju metodološka i epistemološka razmatranja etnografskoga postupka i propituje se kako se njihovi suvremeni tereni konstituiraju u odnosu na istraživani lokalitet i istraživačev dom, na *insajderstvo* kao temeljni metodološki postupak iskustvenoga terenskog istraživanja, te na njihove kazivače – subjekte njihovih istraživanja i ujedno čitatelje njihovih radova. U metodološkim raspravama autori se upuštaju u razmatranje svojih istraživačkih pozicija, kako općenito s obzirom na terenska is-

traživanja u etnologiji i sociokulturnoj antropologiji, tako i specifično unutar odabrane tematike i konkretnoga terenskog istraživanja. Prema njima, u suvremenim etnološkim epistemologijama teren se ne definira unaprijed kao određeni geografski lokalitet nego se konstituira iz odabrane teme i njezine obrade u konkretnom istraživanju. Stoga u epicentru suvremenih etnoloških istraživanja nisu geografski lokaliteti i pripadajuće im kulture nego ljudi i društveni prostori koje oni stvaraju. U skladu s tim neki autori smatraju da je suvremene terene prikladnije odrediti u terminima društvenih odnosa, mreža i prostora (v. Pleše).

U prvome dijelu uvoda urednici zbornika daju pregled ideja i praksi terena u hrvatskoj etnologiji. U drugom dijelu izlažu svoj pogled na etnologiju kao empirijsku znanost koja do spoznaje nastoji doći terenskim istraživanjem. Treći dio uvoda sadržava promišljanja tradicionalnoga koncepta terena kao fizičkoga mjesta. U četvrtome se raspravljaju neka obilježja etnologije svakodnevne posebice s obzirom na autorefleksivnost istraživača, a u petome dijelu naglasak je na istraživanim ljudima i nekim etičkim pitanjima. Svi radovi u zborniku predstavljaju se kao etnologija bliskoga buduću da se smještaju unutar istraživanja vlastite (hrvatske) kulture i društva. Pritom se vlastito društvo ne shva-

ća kao konkretno mjesto istraživanja nego ponajprije kao zajednički horizont, određeno stanje znanja. Sudjelujući u konstituiranju istoga društva, istraživani i istraživači imaju zajednički pogled na svijet i zajedničko (ali ne i homogeno!) znanje. To implicira kognitivnu pretpostavku da istraživač dio svoga netnološkoga znanja i moralnih stavova dijeli sa subjektima svojih istraživanja.

Važnost obrađivanog predmeta sadržana je u činjenici uspješna redefiniranja predmeta etnološkoga (antropološkog) istraživanja, kao i fizičke utemeljenosti terena, što je potaknulo domaće istraživače da iznova istaknu terensku iskustvenu dimenziju te epistemološke i metodološke osnove svoje discipline.

Ovaj zbornik artikulira neka posve nova pitanja i probleme etnološke profesije, koji se nisu postavljali u okviru starije hrvatske etnologije. Stoga, osim svoje heurističke vrijednosti, predstavlja značajan metodološki, epistemološki, ali i teorijski prinos suvremenoj hrvatskoj etnologiji i sociokulturnoj antropologiji.

Snježana Čolić

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Zagreb*